

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету

29 серпня 2019 року,
Протокол № 1

Проректор з навчальної роботи

Л.І. Чорний
(ініціали, прізвище)

серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ»
для підготовки на другому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня магістра
за спеціальністю 262 Правоохоронна діяльність
галузі знань 26 Цивільна безпека

м. Хмельницький
2019

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 2
2. Заплановані результати навчання	– 3
3. Програма навчальної дисципліни	– 5
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 8
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 14
4.2. Аудиторні заняття	– 15
4.3. Самостійна робота студентів	– 16
5. Методи навчання та контролю	– 16
6. Схема нарахування балів	– 16
7. Рекомендована література	– 17
7.1. Основна література	– 17
7.2. Допоміжна література	– 18
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 18

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 26	Цивільна безпека
2. Код і назва спеціальності	– 262	Правоохоронна діяльність
3. Назва спеціалізації	–	відсутня
4. Назва дисципліни	–	Міжнародно-правові механізми захисту прав людини
5. Тип дисципліни	–	обов'язкова
6. Код дисципліни	–	ОДПП 1.2.4.
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	магістр
9. Курс / рік навчання	–	перший
10. Семестр	–	другий
11. Обсяг вивчення дисципліни:		
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4/120	
2) денна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	– 46	
% від загального обсягу	– 38,3	
лекційні заняття (годин)	– 26	
% від обсягу аудиторних годин	– 56,5	
семінарські заняття (годин)	– 20	
% від обсягу аудиторних годин	– 43,5	
самостійна робота (годин)	– 74	
% від загального обсягу	– 61,7	
тижневих годин:		
аудиторних занять	– 2,0	
самостійної роботи	– 4,5	
3) заочна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	– 24	
% від загального обсягу	– 7,5	
лекційні заняття (годин)	– 16	

% від обсягу аудиторних годин	– 66,7
семінарські заняття (годин)	– 8
% від обсягу аудиторних годин	– 33,3
самостійна робота (годин)	– 111
% від загального обсягу	– 92,5
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 1
самостійної роботи	– 4,6
12. Форма семестрового контролю	– екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– ОДПП 1.2.3. Організація примусового виконання рішень
2) супутні дисципліни	– ОДПП 1.2.2. Основи оперативно-розшукової діяльності
3) наступні дисципліни	– ОДПП 1.2.5. Застосування стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у кримінальному провадженні
14. Мова вивчення дисципліни	– Українська.

2. Заплановані результати навчання

<i>Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:</i>
<i>1. Знання</i>
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>
1.1) відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату міжнародно-правового механізму захисту прав людини;
1.2) поняття сутності та правової природи правового статусу особи;
1.3) описувати характерні ознаки поглядів на міжнародно-правові механізми захисту прав людини;
1.4) сформулювати систему знань з принципів, правил, законодавчих норм, форм і методів прав людини;
1.5) освоїти об'єктивний підхід до розуміння ролі, місця та значення захисту прав людини.
<i>2. Розуміння</i>
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) пояснювати зміст дефініцій основних термінів, що розкривають суть міжнародно-правового механізму захисту прав людини;
2.2) класифікувати основні положення про захист прав людини;
2.3) виділяти види та основні положення міжнародно-правових актів, конвенцій та резолюцій у сфері захисту прав людини;
2.4) давати оцінку матеріалам практики Європейського Суду з прав людини.
<i>3. Застосування знань</i>
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) працювати з міжнародними нормативно-правовими актами;

3.2)	застосувати набуті знання у вирішенні практичних питань;
3.3)	знаходити недоліки та порушення міжнародного законодавства в сфері захисту прав людини;
3.4)	аналізувати та класифікувати права і свободи людини;
3.5)	застосовувати на практиці міжнародні та європейські механізми захисту прав людини.
4. Аналіз <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	Аналізувати джерела та принципи міжнародно-правового механізму захисту прав людини;
4.2)	визначати найбільш ефективні засоби захисту прав людини на національному та міжнародному рівнях;
4.3)	визначати найбільш ефективні форми та способи реалізації прав і свобод людини;
4.4)	аналізувати національне законодавство на встановлення відповідності міжнародним стандартам в сфері захисту прав людини; визначати найбільш ефективні форми та способи реалізації прав і свобод людини;
4.5)	давати оцінку основним універсальним та регіональним міжнародним актам, які гарантують захист прав людини.
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	визначати найбільш ефективні засоби захисту прав людини на національному та міжнародному рівнях;
5.2)	визначати найбільш ефективні форми та способи реалізації прав і свобод людини;
5.3)	формулювати пропозиції щодо можливого подальшого удосконалення національного законодавства Україні у сфері забезпечення та захисту прав та свобод людини і громадянина;
5.4)	оцінювати стан відповідності чинного законодавства України вимогам міжнародного права прав людини;
5.5)	визначити місце і роль національного законодавства в порівнянні з міжнародним у сфері захисту прав людини.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	оцінювати міжнародно-правові акти у сфері захисту прав людини;
6.2)	робити висновок щодо історичних аспектів розвитку системи міжнародно-правового захисту громадянських та політичних прав особи;
6.3)	встановлювати чіткі передумови становлення системи міжнародно-правового захисту прав людини;
6.4)	пояснювати техніку організації й механізм захисту прав людини;
6.5)	узагальнювати практику Європейського суду з прав людини.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	засвоїти основні принципи визначення правової природи механізму захисту прав людини;
7.2)	розробляти поточні та перспективні плани діяльності організації;
7.3)	складати звіти про виконання завдань;
7.4)	робити висновки за результатами особистої праці;
7.5)	створювати комунікативні зв'язки з оточуючими.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні положення про права людини

Еволюція поняття «права людини». Природно-правове та юридико-позитивістське обґрунтування прав людини. Природа й сутність прав людини. Універсальність і регіональність прав людини. Зміст та обсяг прав і свобод людини: ідеї і принципи, норми і цінності, система заохочення і захисту. Обсяг прав і свобод людини: зміст можливостей, особливості носіїв прав, специфіка об'єктів цих прав. Принципи прав людини: принцип природності та невідчужуваності прав людини; принцип визнання цінності людини, її прав та свобод; принцип всезагальності прав людини; принцип рівноправності усіх громадян; принцип шанування, заохочення і дотримання прав людини, принцип активних дій всіх держав, спрямованих на повне здійснення прав і свобод людини; принцип солідарності прав людини.

Покоління прав людини та їх принципова відмінність. Перше покоління прав людини (особисті і політичні права). Друге покоління прав людини (соціальні, економічні і культурні права). Третє покоління прав людини (солідарні права). Четверте покоління прав людини (формування групи людських прав, зумовлених розвитком науково-технічного прогресу, генної інженерії та ін.).

Співробітництво держав у галузі прав людини після Першої світової війни: Ліга Націй, Міжнародне бюро праці.

Поняття «міжнародні стандарти прав людини». Класифікація міжнародних стандартів прав людини: за онтологічним статусом (номінальні та фактичні), за сферою дії (всесвітні та регіональні), за характером обов'язковості впровадження (юридичні та морально-політичні). Рівні механізму захисту прав людини: національні механізми захисту прав людини та міжнародні механізми захисту прав людини (регіональні та універсальні)

Національна імплементація міжнародних стандартів прав людини: державне визнання прав людини (проголошення та закріплення у Конституції та інших законах держави), етапізація здійснення прав людини (особистісних, економічних, соціальних та ін.), інституціоналізація здійснення прав людини (утворення тих державних органів, посадових осіб, на які покладено спеціальний обов'язок сприяння здійсненню, охорони та захисту прав людини), інтерпретація та конкретизація юридичних актів щодо прав людини (уніфікація розуміння стандартів прав людини), процедуризація здійснення прав людини (процесуальне забезпечення прав людини), реалізація юридичних засобів охорони та захисту прав людини (запобігання, перешкоджання, унеможливлення порушення прав людини).

Тема 2. Захист прав людини в діяльності Організації Об'єднаних Націй

Управління Верховного Комісара ООН з прав людини. Комітет з прав людини. Комітет з економічних, соціальних та культурних прав. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок. Комітет з прав дитини. Комітет проти катувань. Комітет по ліквідації расової дискримінації. Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців.

Тема 3. Захист прав людини в Європі

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.): історичні причини й умови прийняття; вихідні засади; протоколи до Конвенції; місце у національних системах джерел права держав-членів Ради Європи.

Статутні органи Ради Європи у сфері захисту людських прав. Парламентська Асамблея Ради Європи. Комітет Міністрів Ради Європи. Комітет Ради Європи проти катувань. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Європейський суд з прав людини: порядок утворення, склад, структура, компетенція, форми і порядок діяльності. Право на звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності заяви до розгляду Європейським судом з прав людини. Індивідуальні

міри відновлення порушених прав, справедлива сатисфакція. Види рішень Європейського суду з прав людини. Виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Проблеми виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.

Тема 4. Інші регіональні системи захисту прав людини

Міжамериканська система захисту прав людини: Міжамериканська комісія з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини.

Африканська система захисту прав людини: Африканська комісія з прав людини, Африканський суд з прав людини.

Арабська система захисту прав людини: Арабська комісія з прав людини, Арабський суд з прав людини.

Тема 5. Право на життя

Ретроспективна еволюція права на життя. Універсальність та регіональність права на життя. Обсяг та складові права на життя згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Декларація прав американського штату Вірджинія 1776 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Конвенція про права дитини 1989 р., Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р.)

Негативні зобов'язання держав щодо реалізації права на життя. Позитивні зобов'язання держав щодо реалізації права на життя. Реагування держави на загибель особи: проведення ефективного розслідування (справа «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (McCANN v. the United Kingdom) від 27 вересня 1995 р., заява № 18984/91; справа «Сергій Шевченко проти України» (Sergey Shevchenko v. Ukraine) від 4 квітня 2006 року, заява № 32478/02 ; справа «Мосендз проти України» (Mosendz v. Ukraine) від 17 січня 2013 року, заява № 52013/08), інституційна і практична незалежність розслідування (справа «Пол та Одрі Едвардс проти Сполученого Королівства» (Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom) від 14 березня 2002 р.), збереження доказів розслідування (справа «Гонгадзе проти України» (Gongadze v. Ukraine) від 8 листопада 2005 р., заява № 34056/02).

Сфера застосування ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (усі випадки насильницької смерті чи зникнення особи; розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування; планування та проведення операцій із застосування сили; виключно необхідне застосування сили; застосування зброї та спецзасобів; смерть під час військової служби; надзвичайні ситуації, бойові дій, військові навчання; загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції)).

Смертна кара: застосування та заборона (Арабська хартія прав людини 2004 р., Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, щодо скасування смертної кари за всіх обставин 2002 р., Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, спрямований на скасування смертної кари 1989 р.).

Право на евтаназію (право на смерть) (справа «Прітті проти Сполученого Королівства» (Diane Pretty v. UK) від 29 квітня 2002 р., заява № 2346/02).

Право на штучне переривання вагітності (справа «Тисьонц проти Польщі» від 20 березня 2007 р., заява № 27617/04).

Тема 6. Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання

Ретроспективна еволюція заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання. Універсальність та регіональність права на гідність.

Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання згідно з фундаментальними документами у сфері прав людини (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і

політичні права 1966 р., Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поводження і покарання 1984 р., Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р., Конвенція Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством 2011 р. та ін.).

Співвідношення та критерії розмежування основних форм поведінки, що складають предмет регулювання ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. – катування, нелюдське поводження та поводження, що принижує гідність. Абсолютний характер права гарантованого ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Принцип «мінімального рівня жорстокості» (відносність оцінки та залежність від обставин конкретної справи). Справедлива сатисфакція жертвам катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Форми забороненого поводження в контексті затримання чи тримання під вартою: фізичне насильство (справа «Лопатін і Медведський (Lopatin and Medvedskiy) проти України» від 20 травня 2010 р., заява № 2278/03), (справа «Давидов та інші (Davydov and others) проти України» від 1 липня 2010 р., заява №№17674/02 і 39081/02), (справа «Сьорінг проти Сполученого Королівства» (Soering Case v. the United Kingdom) від 26 червня 1989 р., заява № 14038/88); психічні страждання (справа «Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom) від 18 січня 1978 р., серія А № 25).

Особливості порушення вимог ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: тримання під вартою; методи ведення допиту; належна медична допомога; ризик зазнати поганого поводження за кордоном; поводження з родичами.

Негативні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Позитивні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.

Європейські стандарти у сфері протидії насильству у сім'ї (розробка і впровадження швидких заходів реагування на насильство у сім'ї; криміналізація протиправних діянь, вчинених у сім'ї; запровадження спеціалізації фахівців, які надаватимуть жертвам насильства компетентну допомогу соціального, медико-соціального спрямування).

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: структура, процедура та строк обрання, форми роботи, принципи діяльності (доступ до місць позбавлення волі (в'язниці, заклади для утримання неповнолітніх, поліцейські дільниці, центри для утримання порушників імміграційного законодавства, психіатричні лікарні, соціальні заклади тощо); конфіденційність фактів або інформації, які стали під час проведення інспекції; привілеї та імунітети членів Комітету під час виконання своїх повноважень та ін.).

Тема 7. Право на свободу та особисту недоторканість

Обсяг, складові права на свободу та особисту недоторканість. Сфера застосування ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (захист від довільного і незаконного утримання під вартою; необхідність повідомлення про причини арешту і будь-які кримінальні обвинувачення; встановлення судового контролю за утриманням під вартою у кримінальних обвинуваченнях; дотримання права на розгляд справи про звільнення від незаконного або довільного утримання під вартою; в'їзд без відповідного дозволу в країну, вислання, депортація, екстрадиція, примусове утримання іноземців у міжнародній зоні аеропорту; поміщення до карцерного приміщення, гауптвахти; право на компенсацію за незаконний або довільний арешт чи затримання).

Негативні зобов'язання держав щодо права на свободу та особисту недоторканість. Позитивні зобов'язання держав щодо права на свободу та особисту недоторканість.

Поняття, зміст та обмеження права на свободу пересування та права на вільний вибір місця проживання.

Позбавлення свободи згідно зі ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: застосування запобіжного заходу «взяття під варту» (справа «Nechiporuk і Yonkalo проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*) від 21.04.2011 р., заява № 42310/04); примусова госпіталізація (справа «М. проти України» (*M. v. Ukraine*) від 19.04.2012 р., заява № 2452/04); примусове тримання у психіатричній лікарні з метою проведення експертизи (справа «Заїченко проти України» (№ 2) від 26.02.2015 р., заява № 45797/09).

Законність позбавлення свободи: підстави, передбачені законом; дотриманість процедури; узгодження національного законодавства з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (справа «Чанев проти України» (*Chanayev v. Ukraine*) від 09.10.2014 р., заява № 46193/13).

Затримання з порушенням ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у тому числі й за умов, якщо відповідна особа погодилась на те, щоб її затримали (справа «Осипенко проти України» (*Osupenko v. Ukraine*) від 9.11.2010 р., заява № 4634/04).

Підстави обрання запобіжного заходу у вигляді «взяття під варту» (пп.1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод): фактична підстава – наявність системи неспростовних доказів підозри щодо вчинення обвинуваченим (підозрюваним) кримінально-карного діяння (злочину); юридична підстава – ухвала слідчого судді, суду, винесені відповідно до закону.

Механізм застосування запобіжного заходу «взяття під варту»: внесення слідчому судді, суду клопотання про обрання запобіжного заходу; прийняття рішення про обрання запобіжного заходу та його оформлення; доведення рішення до відповідних осіб та складання необхідних документів; вжиття необхідних додаткових заходів, що впливають із суті обраного запобіжного заходу (справа «Бенхам проти Сполученого Королівства» (*Benham v. the United Kingdom*) від 10.06.1996 р., п. 41, Reports 1996-III).

Тривалість тримання під вартою (справа «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*) від 22.11.2011, заява № 40107/02).

Критерії визначення обґрунтованості підозри: формальне закріплення правопорушення, у якому підозрюється затриманий в кримінальному законі держави; наявність фактів причетності особи до вчинення правопорушення (справа «Плешков проти України» (*Pleshkov v. Ukraine*) від 10.02.2011 р., заява № 37789/05).

Причини для відмови у звільненні під заставу: ризик того, що підсудний не з'явиться в судове засідання; ризик того, що підсудний вживатиме заходів для запобігання відправленню правосуддя; ризик того, що підсудний вчинить інші правопорушення (справа «Панченко проти Росії» (*Panchenko v. Russia*) від 08 лютого 2005 р., заява № 45100/98).

Європейські стандарти у сфері міграції: справи щодо добровільного повернення, примусового повернення та примусового видворення. Оцінка ризику порушення основоположних прав людини у справах щодо примусового видворення та екстрадиції (видачі): заборона вислання чи примусового повернення біженця чи особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, до країни, з якої вони прибули та де їх життя або свободі загрожує небезпека; заборона колективного вислання іноземців.

Тема 8. Право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції

Обсяг, складові права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Сфера застосування ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: приватне життя (фізична цілісність, медичне лікування, зберігання та доступ до особистих даних, репутація, ім'я, сексуальне життя та сексуальна орієнтація); сімейне життя (шлюбні відносини, зв'язки між батьком/матір'ю та дитиною, встановлення батьківства); житло (поняття та види житла, обшук житла); кореспонденція (листи, телефонні розмови, електронно-поштові повідомлення, цензурування листів осіб позбавлених волі).

Негативні зобов'язання держав щодо реалізації права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Позитивні зобов'язання держав щодо реалізації права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції.

Поняття «поваги» до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції в розумінні Європейського суду з прав людини (справа «Ван Ойстервік проти Бельгії» (*Van Oosterwijck case*) від 06.11.1980 р., заява № 7654/76).

Концепція «приватність» у розумінні ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зберігання інформації щодо особистих даних та доступ до особистих даних: відкрита інформація, інформація з обмеженим доступом (конфіденційна, таємна, службова).

Репутація і честь особи як сфера захисту приватного життя, гарантованого ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на приватне життя: зміна, написання ім'я, прізвище особи (справа «Булгаков проти України» (*Bulgakov v. Ukraine*) від 11.09.2007 р., заява № 59894/00); визначення сексуальної ідентичності, способу одягатись (справа «Даджен проти Сполученого Королівства» (*Dudgeon v. the United Kingdom*) від 22.10.1991 р., серія А № 45, п. 41), вільне розпорядження своїм тілом (справа «Крістіна Гудвін проти Сполученого Королівства» (*Christine Goodwin v. the United Kingdom*) від 11.07.2002 р., заява № 28957/95), збирання медичних даних, складання історії хвороби, конфіденційність медичних даних (справа «Пантелеєнко проти України» (*Panteleyenko v. Ukraine*) від 29.06.2006 р., заява № 11901/02), безпечне довкілля (справа «Лопес Остра проти Іспанії» (*Lopes Ostra v. Spain*) від 09.12.1994 р., заява № 16798/80), зберігання та доступ до особистих даних (справа «Ротару проти Румунії» (*Rotaru v. Romania*) [ВП], заява № 28341/95, п. 43) та ін.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на сімейне життя: право батьків і дітей бути поряд один з одним (справа «Савіни проти України» від 18.12.2008 р., заява № 39948/06), формальні сімейні відносини, навіть без фактичного наповнення (справа «Абдулазіз, Кабалес і Балканделі проти Сполученого Королівства» (*Abdulaziz, Cabales and Balkandalie v. the United Kingdom*) від 24 квітня 1985 р., заяви № № 9214180, встановлення батьківства (справа «Расмуссен проти Данії» (*Rasmussen v. Denmark*) від 28 листопада 1984 р., серія А № 87 п. 33), відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав (справа «Савіни проти України» (*Savinu*) від 18 грудня 2008 р., заява № 39948/06); рівність між дітьми, статус позашлюбних дітей (справа «Маркс проти Бельгії» (*Marckx v. Belgium*) від 27 квітня 1979 р., заява № 6833/74).

Концепція «житла» у розумінні ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Право на місце проживання. Право на недоторканість житла. Обшук житла. Перешкоди у користуванні житлом.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на житло: місце, облаштоване особою як її дім, навіть якщо його заснування не відповідало чинному законодавству (справа «Баклі проти Сполученого Королівства» від 25 вересня 1996 р., заява № 20348/92, п. 53); місце, куди особа має намір повернутися чи де було її постійне помешкання (справа «Гіллоу проти Сполученого Королівства» від 24 листопада 1986 р., Серія А, № 109, п. 46); житло, яке має статус «службового» (справа «Новосельський проти України» від 11 березня 2003 р., заява № 47148/99); приміщення, пов'язані з професійною діяльністю (офіси) (справа «Німіц проти Німеччини» від 16 грудня 1992 р., Серія А № 251-В, п. 29), складські приміщення (справа Товариство «Colas Est» проти Франції від 16 квітня 2002 р., заява № 37971/97).

Концепція «кореспонденція» у розумінні ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Форми спілкування: листи, посилки, телефонні розмови, повідомлення на пейджер, сповіщення по телетексту, розмови у приватній радіомережі.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на кореспонденцію: зберігання та обробка інформації щодо телефонних з'єднань (справа

«Копланд проти Сполученого Королівства» (*Copland v. the United Kingdom*), рішення від 3.04.2007 р., заява № 62617/00), цензура, перехоплення або затримання листів ув'язнених (справа «Сергій Волосюк проти України» (*Sergey Volosyuk v. Ukraine*) від 12.03.2009 р., заява № 1291/03).

Умови виправданості втручання до права на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції: втручання «згідно із законом»; відповідність законній (легітимній) меті; «необхідність в демократичному суспільстві».

Тема 9. Свобода думки, совісті і релігії

Еволюція права на свободу думки, слова, совісті і віросповідання. Співвідношення понять: «свобода думки», «свобода совісті», «свобода релігії», «свобода світогляду», «свобода віросповідання».

Сфера застосування ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: свобода думки, совісті, переконання, віросповідання, зміна релігії або переконань; організація та реєстрація релігійних громад; ведення справ релігійних громад (у тому числі й майнових); релігійне навчання; релігійні організації (релігійні секти, сектантство); відмова від військової служби з релігійних переконань, альтернативна (невійськова) служба та ін.

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу думки, совісті і релігії. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу думки, совісті та релігії.

Принцип ідеологічного нейтралітету як основа реалізації права на свободу думки. Заборона цензури. Право сповідувати релігію або не сповідувати жодної. Право на релігійну або світську освіту. Гарантування таємниці сповіді.

Капеланська служба у Збройних Силах України. Забезпечення релігійної свободи у закладах пенітенціарної системи. Забезпечення права на альтернативну (невійськову) службу. Набуття релігійними організаціями статусу юридичної особи. Податкова політика щодо релігійних та інших неприбуткових організацій.

Обмеження права на свободу думки, совісті і релігії. Умови виправданості втручання держави у сферу реалізації права на свободу думки, совісті і релігії: наявність правових підстав передбачених в національному законодавстві; наявність легітимної мети – «інтерес громадської безпеки, охорона публічного порядку, здоров'я чи моралі або захист прав і свобод інших осіб»; «необхідність в демократичному суспільстві» (справа «Лейла Шахін проти Туреччини» (*Leyla Şahin проти Туреччини*) від 29 червня 2004 р., заява № 44774/98).

Тема 10. Свобода вираження поглядів

Обсяг та складові права на свободу вираження поглядів: право на свободу безперешкодного дотримання своїх переконань; право на свободу пошуку інформації; право на свободу одержання інформації; право на свободу поширення інформації, незалежно від державних кордонів (справа «Гендсайд проти Сполученого Королівства» (*Handyside v. the United Kingdom*) від 7 грудня 1976 р., серія А, № 24, п. 49).

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу вираження поглядів. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу вираження поглядів.

Співвідношення поглядів, переконань, думок, уявлень. Розрізнення фактів і оціночних понять.

Засоби вираження поглядів: усні висловлювання (справа «Курпіану проти Кіпру» (*Kurçianou v. Cyprus*) від 15 грудня 2005 р.; заява № 73797/01); книжки (справа «Лендон, Очаковські-Лоран і Жюлі проти Франції» (*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France*) [GC] від 22 жовтня 2007 р., заяви №№ 21279/02 та 36448/02); статті в засобах масової інформації (справа «Українська Прес-Група проти України» (*Ukrainian Media Group v. Ukraine*) від 29 березня 2005 р., заява № 72713/01); оголошення, зображення (наприклад, фотографії), графіка; відео і кіно, телевізійні передачі (справа «Йерсїлд проти Данії» (*Jersild*

c. Danemark) від 23 вересня 1994 р., серія А, № 298 № 15890/89); поведінка, що виражає ідеї (носіння одягу) та ін.

Право на доступ до Інтернету. Доступ Інтернету як передумова здійснення свободи вираження поглядів онлайн. Обмеження свободи вираження поглядів у Інтернеті.

Засоби масової інформації як спосіб реалізації свободи вираження поглядів: свобода вираження поглядів у друкованих засобах масової інформації; свобода вираження поглядів в аудіовізуальних засобах масової інформації (справа «Торгейр Торгейрсон проти Ісландії» (Thorgeir Thorgeirson v. Iceland) від 25 червня 1992 р., заява № 13778/88, п. 63).

Обмеження свободи вираження поглядів. Межі допустимої критики.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті інтерпретації поняття «погляди»: інформація та ідеї, що становлять громадський інтерес (справа «Інформаціонерфайн Лентіа» та інші проти Австрії» від 24 листопада 1993, Серія А, № 276, заяви №№ 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89 та 17207/90); участь у дискусії стосовно проблем, що становлять загальний інтерес (справа «Бладет Тромсе і Стенсаас проти Норвегії» від 20 травня 1999 р., заява № 21980/93); критичні висловлювання на адресу працівників державних установ (справа Лінгенса від 8 липня 1986 р., Серія А, №. 103); мистецькі твори та вистави (справа «Інститут Отто Племінгера проти Австрії» від 20 вересня 1994 р., Серія А № 295-А, заява № 13470/87); інформація комерційного характеру (справа «Маркт Інтерн Верлаг ГмбН та Клаус Беерманн проти Німеччини» від 20 листопада 1989 р., Серія А № 165, заява № 10572/83).

Тема 11. Свобода зібрань та об'єднання

Свобода мирних зібрань та об'єднання як свобода комунікації. Поняття «мирне зібрання» й «об'єднання». Автономне тлумачення поняття «мирне зібрання».

Сфера застосування ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: закриті зібрання; зібрання у громадських місцях; збори у встановленому місці; публічні процесії; сидячі демонстрації, зібрання автомобілів (справа «Баррако проти Франції» (Barraco v. France) від 5 березня 2009 року, заява № 31684/05).

Мета, коло учасників, ступінь організованості, тривалість мирних зібрань та об'єднань. Форми зібрань: концерт, пікет, інформаційні пункти, зібрання політичних партій, флешмоб, страйк, мітинг, похід, демонстрація, спеціальні публічні заходи. Мирність зібрання та його беззбройний характер: немирне вираження поглядів, намір насильницького досягнення цілей, застосування сили.

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу зібрань та об'єднання. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу зібрань та об'єднання.

Принципи реалізації права на свободу зібрань: презумпція на користь проведення зібрання; зобов'язання держави щодо сприяння мирним зібранням та їх захисту; законність; пропорційність; недискримінація; належна адміністрація; відповідальність адміністративних органів.

Обмеження права на свободу зібрань та об'єднання. Обмежувальні заходи (обмежувальне рішення адміністративного суду): обмеження щодо місця проведення зібрання, обмеження щодо часу проведення зібрання, обмеження щодо виду і часу зібрання. Примусове припинення (розпуск) зібрання, що триває. Санкції до учасників зібрання (справа «Корецький та інші проти України» (Koretskyu and others v. Ukraine) від 3 квітня 2008 року, заява № 40269/02).

Умови виправданості втручання держави у сферу реалізації права на свободу зібрань та об'єднання: національна безпека; громадський порядок; запобігання заворушенням чи злочинам; охорона здоров'я населення; захист прав і свобод інших людей (справа ««Свято-Михайлівська парафія» проти України» (Svyato-Mukhailivska Parafiya v. Ukraine) від 14 червня 2007 року, заява № 77703/01).

Тема 12. Право на власність

Обсяг, складові права на вільне володіння власністю. Концепція «майна» у розумінні Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: існуюче рухоме та нерухоме майно; кошти; акції; патенти; ліцензії; економічні інтереси; нематеріальні активи; «законні сподівання» щодо отримання коштів відповідно до умов угоди; борг за судовим чи арбітражним рішенням; право займатися тією чи іншою професією; правомірне очікування застосування певних умов до індивідуальної ситуації, що вимагає правового вирішення.

Зміст «права на власність» відповідно до Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: право безперешкодного користування майном; умови й обставини відчуження майна; державне регулювання майнових відносин, також контроль за використанням майна в світлі співвідношення індивідуальних і громадських інтересів.

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на вільне володіння власністю. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на вільне володіння власністю.

Умови правомірності та межі допустимості втручання у право на вільне володіння власністю: наявність правових підстав («в порядку, встановленому законом»); наявність легітимної мети для застосування обмежень («в інтересах суспільства»), пропорційність («забезпечення справедливої рівноваги між інтересами суспільства та необхідністю додержання фундаментальних прав окремої особи»).

Проблеми реалізації положень Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у здійсненні та юрисдикційному захисті права власності на землю в Україні. Проблеми реалізації механізму захисту права власності на тимчасово окупованій території України.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на вільне володіння власністю: заборона дискримінації у зв'язку з майновими правами (справа «Андреєва проти Латвії» (*Andrejeva v. Latvia*) від 18.02.2009 р., заява № 55707/00); обґрунтованості сподівань (справа «Сук проти України» (*Suk v. Ukraine*) від 10.03.2011 р., заява № 10972/05); втручання у право на мирне володіння майном (справа «Ян та інші проти Німеччини» (*Jahn and others v. Germany*) від 30.06.2005 р., заява № 46720/99, 72203/01, 72552/01; справа «Серявін та інші проти України» (*Seryavin and others v. Ukraine*) від 10.02.2010 р., заява № 4909/04).

Тема 13. Заборона дискримінації

Співвідношення понять: «дискримінація», «різниця у ставленні», «виняток у практиці», «нерівність», «перевага у порівнянні з іншими», «расизм», «апартеїд», «гендерна дискримінація». Пряма дискримінація як різне ставлення до осіб у подібних ситуаціях. Непряма дискримінація як однакове ставлення до осіб у різних ситуаціях.

Обсяг та складові заборони дискримінації. Ознаки за якими заборонена дискримінація. Сфера застосування ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Дискримінація як мета і засіб у тоталітарних державах. Межі розсуду держави у справах про дискримінацію. Негативні зобов'язання держави щодо заборони дискримінації. Позитивні зобов'язання держави щодо заборони дискримінації.

Стандарти доведення у справах про дискримінацію.

Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони дискримінації: рівність між дітьми, статус позашлюбних дітей (справа «Маркс проти Бельгії» (*Marckx v. Belgium*) від 27 квітня 1979 р., заява № 6833/74), здійснення обов'язків присяжного засідателя (справа «Зарб Адамі проти Мальти» (*Zarb Adami v. Malta*) від 20 червня 2006 р., заява № 17209/02), отримання виплат через стан здоров'я (справа «Шулер-Цґрагген проти Швейцарії» (*Schuler-Zraggen v. Switzerland*) від 28 травня 1993 року, заява № 14518/89), обов'язок сплачувати

грошову компенсацію відповідно до закону (справа «Карлгайнц Шмідт проти Німеччини» (*Karlheinz Schmidt v. Germany*) від 18 липня 1994 року, заява № 13580/88).

Тема 14. Право на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту

Поняття «права на справедливий суд». Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на справедливий суд. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на справедливий суд.

Обсяг та складові права на справедливий суд: суд встановлений законом, незалежний розгляд справи; неупереджений (безсторонній) розгляд справи; відкритість процесу та публічність проголошення рішення суду; доступ до суду; розгляд справи у розумні строки; рівність сторін у процесі; право особи, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення на захист; обґрунтованість судового рішення.

Суд встановлений законом (справа «Сокурєнко і Стригун проти України» (*Sokurenko and Strygun v. Ukraine*) від 20.07.2006 р., заяви №№ 29458/04, 29465/04): належний склад суду; наявність достатніх повноважень для розгляду певної категорії справ та ухвалення відповідних рішень; повноважний склад суду (в т.ч. дотримання правил автоматизованого розподілу справ); дотримання правил підсудності.

Незалежність суду (справа «Олександр Волков проти України» (*Oleksandr Volkov v. Ukraine*), від 9.01.2013 р., заява № 21722/11): спосіб призначення та звільнення членів суду; терміни перебування на посаді судді; існування гарантій від зовнішнього тиску.

Неупередженість суду (справа «Паскал проти України» (*Paskal v. Ukraine*) від 15.12.2011 р., заява № 24652/04): суб'єктивні прояви (особисті переконання та поведінка окремого судді), об'єктивні прояви (відсутність будь-яких сумнівів у безсторонності судді).

Рівність сторін у судовому процесі (справа «Мєнчїнська проти Росії» (*Menchinskaya v. Russia*) від 15.01.2009 р., заява № 42454/02): відсутність сприятливіших умов у наданні доказів та представленні позиції; розуміння «справедливого балансу» між сторонами, надання розумної можливості представляти справу у таких умовах, які не ставлять одну сторону в суттєво не вигідне становище стосовно другої сторони.

Доступність суду (справа «Трегубєнко проти України» (*Tregubenko v. Ukraine*), рішення від 2.11.2004 р., заява № 61333/00): можливість подати заяву до суду; обов'язок суду розглянути справу по суті з винесенням остаточного рішення у справі; обов'язкове виконання рішення в розумний строк.

Критерії розумності строку (справа «Павлюлинець проти України» (*Pavlyulynets v. Ukraine*) від 6.09.2005 р., заява № 70767/01, п. 53; справа «Мороз та інші проти України» (*Moroz and others v. Ukraine*) від 21.12.2006 р., заява № 36545/02, п. 62): правова та фактична складність справи; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі; поведінка органів державної влади, насамперед суду; характер процесу та його значення для заявника.

Право на захист (справа «Артїко проти Італії» (*Artico v. Italy*) від 13.05.1980 р., заява № 6694/74): право захищати себе особисто; можливість обрати адвоката; право на безоплатне юридичне представництво за недостатності особистих коштів і в ситуації, коли цього вимагають інтереси правосуддя.

Тема 15. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях

Межі здійснення прав людини. Правомірне обмеження прав людини державою: поняття, мета, принципи, підстави, критерії. Абсолютні права і свободи людини.

Матеріальні умови правомірного обмеження прав людини в надзвичайних ситуаціях: виняткова загроза життю нації; неприпустимість відступу від основних людських прав; обмежена тривалість надзвичайного стану; дотримання принципів пропорційності і недискримінації.

Процедурні умови правомірного обмеження прав людини в надзвичайних ситуаціях: офіційне оголошення надзвичайного стану; повідомлення Генерального секретаря ООН або Генерального секретаря РЄ; парламентський контроль.

Правомірне обмеження прав людини згідно Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод: під час надзвичайної ситуації; політичної діяльності іноземців; з метою заборони зловживання правами.

Правомірне обмеження свободи віросповідання. Правомірне обмеження свободи вираження поглядів. Правомірне обмеження права на мирні зібрання.

Відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях: поняття, мета, принципи, умови, строк.

Тема 16. Міжнародний захист окремих категорій та груп осіб

Захист прав осіб, що належать до національних та мовних меншин. Захист прав корінних народів. Захист прав жінок. Захист прав дітей. Захист прав осіб з інвалідністю. Захист прав мігрантів, що працюють. Захист прав біженців. Захист прав ув'язнених осіб. Захист прав пацієнтів.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин												
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1.	Загальні положення про права людини	8	2	-	-	-	6	11	1	-	-	-	-	10
2.	Захист прав людини в діяльності Організації Об'єднаних Націй	7	1	2	-	-	4	5	1	1	-	-	-	3
3.	Захист прав людини в Європі	6	1	1	-	-	4	6	1	1	-	-	-	4
4.	Інші регіональні системи захисту прав людини	7	2	1	-	-	4	11	1	-	-	-	-	10
5.	Право на життя	6	1	1	-	-	4	6	1	1	-	-	-	4
6.	Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання	6	1	1	-	-	4	6	1	1	-	-	-	4

7.	Право на свободу та особисту недоторканість	6	1	1	–	–	4	11	1		–	–	10
8.	Право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції	6	1	1	–	–	4	11	1		–	–	10
9.	Свобода думки, совісті і релігії	6	1	1	–	–	4	11	1		–	–	10
10.	Свобода вираження поглядів	6	1	1	–	–	4	11	1		–	–	10
11.	Свобода зібрань та об'єднання	7	2	1	–	–	4	11	1		–	–	10
12.	Право на власність	7	2	1	–	–	4	11	1		–	–	10
13.	Заборона дискримінації	10	2	2	–	–	6	6	1	1	–	–	4
14.	Право на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту	8	2	2	–	–	4	6	1	1	–	–	4
15.	Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини в надзвичайних ситуаціях	8	2	2	–	–	6	6	1	1	–	–	4
16.	Міжнародний захист окремих категорій та груп осіб	12	4	2	–	–	6	6	1	1	–	–	4
	Всього годин:	120	26	20	–	–	74	120	16	8	–	–	111

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти виконують індивідуальні завдання у вигляді рефератів.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- складання окремих видів договорів;
- презентація виконаних есе за завданою тематикою.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;

4) складання окремих видів договорів;

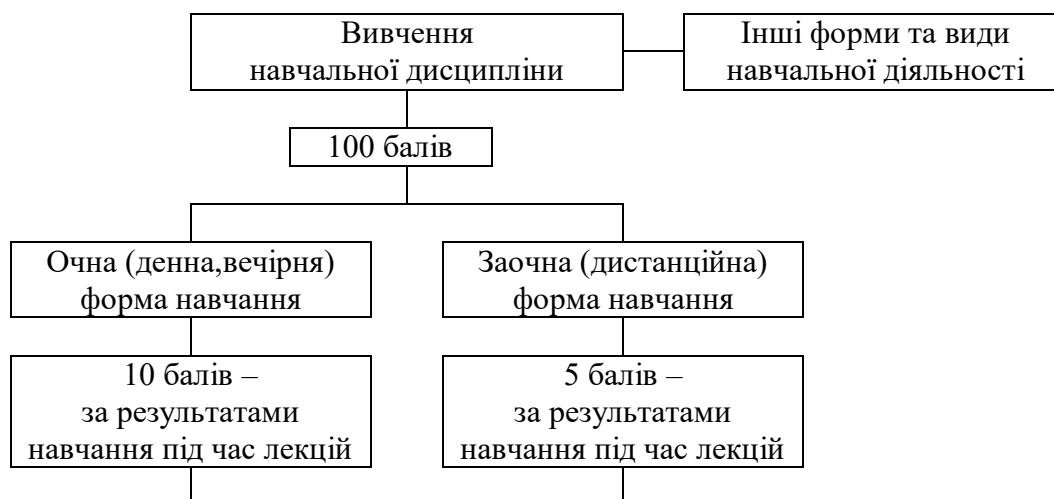
5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного іспиту.

Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Американська конвенція про права людини 1969 р. URL : <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rzoas3con.html>
2. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 36/55 від 25.11.1981 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_284
3. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари від 15.12.1989 р. Офіційний вісник України. 2007. № 24. Ст. 974.
4. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП), Резолюція ЕКОСОП 2006/23: Зміцнення основних принципів поведінки суддів від 27 липня 2006 р., E/RES/2006/23. URL : https://www.unodc.org/pdf/corruption/corruption_judicial_res_e.pdf
5. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26 листопада 1987 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068
6. Європейська конвенція про захист прав і фундаментальних свобод людини з протоколами (1950 р.) підписана 28.07.1951, ратифікована Україною 10.01.2002 URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
7. Європейська хартія про закон «Про статус суддів», Рада Європи, 10 липня 1998 р. URL : https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/European-Charter-on-Statute-of-Judges_EN.pdf
8. Загальна Декларація прав людини від 10.12. 1948 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
9. Конвенція Організація Об'єднаних Націй проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
10. Конвенція про статус апатридів 1954 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232
11. Конвенція про статус біженців 1951 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011
12. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2200A (XXI) від 19 грудня 1966 р., 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16), стор.

- 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, набрала чинності 23 березня 1976 р. URL : <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
13. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 16 грудня 1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
 14. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
 15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р., набрала чинності 18 вересня 1973 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
 16. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя від 10 червня 1983 р., перша світова конференція з питань незалежності правосуддя. URL : <http://www.jiwp.org/#!montreal-declaration/c1bue>
 17. Практична рекомендація застосування ст. 41 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод «Вимоги щодо справедливої сатисфакції» URL : https://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_UKR.pdf
 18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
 19. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>
 20. Протокол 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804
 21. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059
 22. Протокол № 1 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод (ратифікований від 17.07.1997 р.) URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535
 23. Протокол № 12 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537
 24. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802
 25. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами від 5 жовтня 2015 р. URL : http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf.
 26. Рекомендація парламентської Асамблея Ради Європи 1178 (1992) щодо сект та нових релігійних рухів URL : https://www.irs.in.ua/files/publications/2006_UGSPL_Svoboda_sovesti_i_prava_ludini.pdf
 27. Рекомендація парламентської Асамблея Ради Європи 1412 (1999) «Про незаконну діяльність сект» URL : <http://lib.sale/prava-cheloveka-pravo/rekomendatsiya-1412-1999-parlamentskoj-77948.html>
 28. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р. URL : http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
 29. Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524

7.2. Допоміжні джерела

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. К. : Києво-Могилян. акад., 2007. 383 с.
2. Битяк Ю. П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 80–93.

3. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
4. Говін, А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. К. : Логос, 2012. 369 с.
5. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
6. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.
7. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
8. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. К. : Видавничий дім «Промінь», 2010. 722 с.
9. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
10. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://fidic.org/>
2. <http://vdkn2.tail.ru/site/ru/international-freight-transportation/carriage-documents>
3. <http://www.ccu.gov.ua/>
4. <http://www.imf.org/external/russian/>
5. <http://www.rada.gov.ua>
6. <http://www.ucci.org.ua>
7. <http://www.unidroit.org/news>
8. <http://www.worldbank.org/ru/about/what-we-do/brief/ibrd>
9. <https://minjust.gov.ua>
10. <https://rada.gov.ua/>
11. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
12. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>
13. <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>
14. <https://www.wto.org/>

Розробник робочої програми:

Викладачі дисципліни – в.о.старшого викладач кафедри міжнародного та європейського права, кандидат юридичних наук

 _____ В.А. Романюк

27.08 2019 року

завідувач кафедри міжнародного та європейського права, кандидат юридичних наук, доцент

 _____ О.Ю. Черняк

27.08. 2019 року

Схвалено кафедрою міжнародного та європейського права

27 серпня 2019 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри _____ О.Ю.Черняк

27.08. 2019 року

Декан юридичного факультету, доцент кафедри кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук

 _____ С.А.Крушинський

27 серпня 2019 року

Погоджено методичною радою університету 27 08 2019 року, протокол № 1.

Голова методичної ради _____ І.Б. Ковтун

27 08 2019 року

Обліковий обсяг програми – 1,36 ум.др.арк.